

УДК 378.09:796.2/3

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-1-51-116-120

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО І ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ ДО РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ СПОРТИВНИХ ІГОР В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

Базильчук Віра Богданівна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницький національний університет
e-mail: virabazylchuk@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-5134-5047

Базильчук Олег Вікторович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Хмельницький національний університет
e-mail: oleg.bazylchuk@gmail
ORCID ID: 0000-0002-8137-9950

У статті на основі вивчення наукової літератури здійснено аналіз особливостей реалізації особистісно орієнтованого і діяльнісного підходів до розвитку рухової активності студентів засобами спортивних ігор в освітньому середовищі університету. З'ясовано, що застосування особистісно орієнтованого підходу має створювати можливості для кожного студента реалізувати себе у здоров'я збережувальній діяльності. Висвітлено сутність реалізації діяльнісного підходу для спрямування освітнього процесу з фізичного виховання на розвиток рухової активності студентів, їх потребу в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні.

Ключові слова: особисто орієнтований підхід, діяльнісний, підхід, розвиток, рухова активність, студенти, засоби спортивних ігор, освітнє середовище університету.

Постановка проблеми у її загальному вигляді. Сучасна молодь характеризується мінливістю, динамічністю, насиченістю інформації, інтенсифікацією комунікації, мобільністю тощо. В системі вищої освіти відображаються проблеми й потреби молодого покоління. Тому завданнями сучасної вищої освіти є формування теоретичних знань про зміцнення і збереження здоров'я, здатності самостійно та творчо застосовувати їх в умовах, які постійно змінюються, підготовкою студентів до вирішення питань, пов'язаних із здоров'язбережувальною компетентністю. Особистісно орієнтований і діяльнісний підходи є важливими методологічними підходами до розвитку рухової активності студентів засобами спортивних ігор в освітньому середовищі університету.

Аналіз останніх досліджень. Науковці (І. Бех, С. Бєлих, М. Боршевський, О. Гладошук, Н. Кузьменко, Р. Поташнюк та ін.) акцентували увагу на значенні реалізації особистісно орієнтованого підходу в умовах сучасної парадигми вищої освіти.

Застосування діяльнісного підходу розглядалося у наукових працях учених (Г. Атанов, О. Бєляк, Н. Гузій, І. Зязюн, М. Коляда, Л. Петренко, Б. Сусь і М. Шут, О. Тур, В. Фрицюк та ін.). Переважна більшість дослідників погоджується з думкою, що діяльнісний підхід передбачає врахування індивідуальних вікових особливостей кожного студента, мотивів їх навчальної діяльності, самовдосконалення, професійного саморозвитку тощо.

Мета статті: охарактеризувати особливості реалізації особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до розвитку рухової активності студентів засобами спортивних ігор в освітньому середовищі університету.

Виклад основного матеріалу. Компаративний аналіз наукової літератури свідчить про те, що для розуміння сутності особистісно орієнтованого навчання важливими є наступні позиції: особистісно орієнтоване навчання має забезпечувати розвиток і саморозвиток студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності; особистісно орієнтоване навчання, спираючись на здібності і нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід, має створювати можливості для кожного студента реалізувати себе в різних видах діяльності; зміст освіти, її засоби та методи організації навчання повинні бути такими, щоб студент мав змогу вибирати предметний матеріал, його вид і форму; освіченість як сукупність навчальних компетентностей, індивідуальних здібностей є найважливішим засобом становлення духовних та інтелектуальних якостей студента; вона має бути основною метою сучасної освіти; освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого перетворення, широке використання суб'єктивного досвіду в інтерпретації або оцінці фактів, явищ і подій навколишньої дійсності на основі особистісно орієнтованого навчання, що розвивають індивідуальність студента, створюють умови для його саморозвитку та самовираження.

Особистісно орієнтоване навчання має за мету: визначити життєвий досвід кожного студента,

рівень інтелекту, пізнавальні здібності, інтереси, якісні характеристики, які спочатку потрібно розкрити, а потім узгодити зі змістом освіти та розвинути в освітньому процесі; формувати позитивну мотивацію студентів до пізнавальної діяльності; озброїти студентів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для становлення самобутньої сучасної людини, здатної вести конструктивний діалог з іншими людьми, природою, культурою та цивілізацією в цілому.

Спрямованість особистісно орієнтованої освіти, як вважає Н. Кузьменко, визначається як гуманістична, що має на увазі діяльність педагога, орієнтовану на пізнання людини, її унікальності й неповторності, порівнюючи з моральними нормами і загальноприйнятими етичними цінностями об'єктивно позитивного характеру для суспільства в цілому [10, с. 36].

Н. Кузьменко зазначає, що «головним принципом особистісно орієнтованої педагогіки є реальне визнання цінності, неповторності, цілісності особистості людини, її права на вільний розвиток і прояв своїх здібностей у суспільстві. Доцільність використання, окрім традиційних засобів індивідуалізації навчально-виховного процесу, персонального навчального середовища студентів для формування самопізнання, самоконтролю, самодіагностики, самоврядування, самоорганізації, самореалізації, конструюючи і реалізуючи сучасні моделі освітнього процесу, визначаючи значимий структурний елемент в предметі сучасних педагогічних досліджень» [10, с. 24].

Важливим завданням для викладачів, як зазначає І. Бех, є «створення ситуації успіху та комфортної атмосфери, необхідність організувати таку ситуацію і атмосферу у вищому навчальному закладі можна, використовуючи диференційовані завдання, які відповідають індивідуальним особливостям студентів, наданням можливості вирішення завдань різними способами, використанням різних форм роботи, допомагаючи студентам» [1, с.132]. Учений виділяє ознаки особистісно орієнтованого підходу: «організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії; створення умов для самоактуалізації особистості; її активізація; забезпечення зовнішніх і внутрішніх мотивів учнів; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань і завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; забезпечення умов для самооцінювання, саморегуляції і самоактуалізації; перенесення акценту у функціях педагога на позицію фасилітатора» [1, с. 65].

У загальному значенні технологія фізкультурної освіти, що забезпечується в процесі особистісно орієнтованого фізичного виховання, як вказує О. Гладощук, є засобом реалізації його змісту внаслідок застосування системи засобів, методів і організаційних форм для досягнення фізичної досконалості особистості [4, с. 36]. Педагогічні технології фізкультурної освіти студентів повинні ґрунтуватися на певній концепції, а також належному плануванні та ресурсному забезпеченні.

Особистісно орієнтований підхід, як вважає С. Белих, полягає в тому, що «педагогічні впливи спрямовані на розвиток особистості студента, адже розвиваючи його тілесні якості та рухові навички, викладач повинен зважати на розвиток особистісних якостей, особистісно орієнтований підхід головним чином повинен бути скерований на розкриття власних здібностей особистості молодого людини» [2, с. 5].

Особистісно орієнтований підхід, як зазначають Р. Потапшнюк і О. Кубович, «сприяє здійсненню диференційованого відбору засобів, форм і методів організації навчально-виховної діяльності в процесі підготовки майбутніх фахівців здоров'я людини з урахуванням їхніх особистісних та індивідуальних особливостей, рівня інтелектуальної, ціннісної готовності до навчання, самоосвіти й самовиховання» [10, с. 78].

Проаналізуємо роль діяльнісного підходу в розвитку рухової активності студентів засобами спортивних ігор в освітньому середовищі університету.

У педагогіці діяльнісний підхід визначається як спрямованість освітнього процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

Діяльнісний підхід, на думку Н. Гузій, «заснований на принциповому положенні про те, що психіка людини нерозривно пов'язана з її діяльністю і діяльністю зумовлена. При цьому діяльність розуміється як активність людини, що виявляється в процесі її взаємодії з навколишнім світом, і ця взаємодія полягає у вирішенні життєво важливих задач, що визначають існування і розвиток людини. Людина не народжується з готовими поглядами на світ, знаннями про нього, умінням вирішувати задачі» [5, с. 120].

Діяльнісний підхід, як зазначає О. Тур, «центрується на основній для нього категорії «діяльність», яку розуміють як основу, засіб і вирішальну умову розвитку особистості, як форму активної цілеспрямованої взаємодії людини з довколишнім світом» [12, с. 326]. Науковець наголошує на тому, що «діяльнісний підхід, який реалізується у контексті життєдіяльності конкретного студента і який враховує його життєві плани, ціннісні орієнтації та інші параметри суб'єктивного світу, тісно пов'язаний із особистісним підходом і за своєю суттю є особистісно-діяльнісним» [12, с. 326].

Провідною ідеєю діяльнісного підходу, як вважає Л. Петренко, є діяльність як процес розв'язання завдань, викликаний прагненням особистості досягти мети [9, с. 51]. Стосовно опанування знань науковці наголошують на тому, що засвоюються краще ті знання, які використовуються в тих чи інших діях,

застосовуються до розв'язання реальних завдань. Л. М. Петренко вказує, що «в теорії діяльності знання – це засіб, вони засвоюються для того, щоб з їх допомогою навчитись діяти, а не для збереження в пам'яті, адже будь-яка засвоєна дія (рушійна, перцептивна, мовна) – це дія повністю змодельована в уяві. Людина, що вміє правильно діяти, здатна в думках виконати цю дію від початку до кінця» [9, с. 51].

В. Фрицюк акцентує увагу на тому, що «діяльнісний підхід можна визначити як таку організацію навчання і виховання, за якого майбутній фахівець діє з позиції активного суб'єкта пізнання, в якого цілеспрямовано формуються навчальні вміння стосовно професійного саморозвитку, планування етапів діяльності з професійного саморозвитку, її виконання і регулювання, виконання самоконтролю готовності до професійного саморозвитку, аналізу й оцінки результатів своєї діяльності» [13, с. 164].

О. Беляк вважає, що «діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності піддрунтям, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості, цей факт зумовлює необхідність реалізації в педагогічному дослідженні і практиці діяльнісного підходу, що тісно пов'язаний із особистісним» [3, с. 79]. Учена зазначає, що «основне положення діяльнісного підходу – це створення необхідних мов для стимулювання позитивного потенціалу тих, хто навчається, постійного вдосконалення, відкритості до нового досвіду, нових знань, постійного розвитку, а головне – отримання задоволення від власного самовдосконалення, і праці, від розвитку професійно значущих особистісних рис і здібностей, професійних знань і вмінь» [3, с. 80].

М. Коляда вказує, що «прихильники діяльнісного підходу вважають, що діяльність є сутністю процесу навчання, що відтворює структуру діяльності. Завдання навчання полягає в тому, щоб навчити працювати чи виконувати дії й операції, за допомогою яких реалізується діяльність. Знати – не лише пам'ятати здобуті знання, а й виконувати певну діяльність, пов'язану з цими знаннями. Знання можна опанувати лише у процесі їхнього використання в діяльності, лише оперуючи ними, що зумовлено тим, що засвоєння знань відбувається одночасно із опануванням способів дій» [7, с. 58].

Порівняльний аналіз наукової літератури свідчить про розгляд сутності діяльнісного підходу як навчання діяльності, а саме під діяльністю розуміється навчальна діяльність, яка включає в себе відомі в педагогіці засоби організації й активізації освітнього процесу.

Б. Сусь і М. Шут підтверджують зв'язок діяльнісного підходу з навчальною діяльністю, зазначаючи, що навчання – це теж діяльність. Але вони не розділяють положення, що діяльнісний підхід – це «навчання діяльності», бо при такому тлумаченні закладається невизначеність у розумінні цього терміну, оскільки не зрозуміло, про яку саме діяльність ідеться [11, с. 8].

Діяльнісний підхід, на думку І. Зязюна, «приносячи свої характеристики в цілі та завдання навчального процесу, перебудовує, головним чином, його процесуально-технологічний бік у такий спосіб, щоб суб'єкти освітнього процесу оволоділи діяльністю в її цілісному уявленні» [6, с. 22]. Вектор діяльнісного підходу спрямований на організацію процесу навчання, що набуває діяльнісного характеру.

В основі діяльнісного способу навчання, як зазначає В. Фрицюк, є особистісне включення майбутнього фахівця в процес професійного саморозвитку, за якого компоненти діяльності ним самим спрямовуються і контролюються [13, с. 165]. Студент сам оперує навчальним змістом, і тільки в цьому випадку він засвоюється усвідомлено й міцно, а також відбувається процес розвитку інтелекту, формується здатність до самонавчання, самоосвіти, самоорганізації та неперервного професійного саморозвитку.

Висновок. Застосування особистісно орієнтованого підходу має створювати можливості для кожного студента реалізувати себе: у здоров'язберезувальній діяльності; у суб'єкт-суб'єктній взаємодії з викладачем; у розвитку рухової активності засобами спортивних ігор і здатності до адекватної самооцінки особистісних можливостей за рахунок оволодіння вміннями самопізнання і самодіагностики; в оволодінні механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту та самовиховання, необхідними для становлення самобутньої сучасної молоді людини; у здійсненні індивідуального вибору форм і засобів фізичного виховання; у досягненні фізичної досконалості.

Діяльнісний підхід, який реалізується в контексті життєдіяльності конкретного студента і враховує його життєві плани, дозволяє: спрямувати освітній процес з фізичного виховання на розвиток рухової активності студентів засобами спортивних ігор; урахувати індивідуальні вікові особливості кожного студента посередництвом залучення до діяльності, яка сприяє самореалізації; урахувати мотиви навчальної діяльності студентів щодо підготовки до роботи за фахом, залучення до інтелектуальної еліти, спілкування з однолітками, самовдосконалення, професійного саморозвитку тощо. Подані методологічні підходи є тією призмою, через яку здійснюється структурування концептуальної основи системи розвитку рухової активності студентів засобами спортивних ігор в освітньому середовищі університету.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в продовженні дослідження питання щодо застосування культурологічного та синергетичного підходів до розвитку рухової активності засобами спортивних ігор в освітньому середовищі.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Белих С. І. Стратегії, зміст і технології особистісно орієнтованого фізичного виховання у вищій школі як предмет науково-педагогічних досліджень *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 5–6. С. 5–12.
3. Беляк О. М. Діяльнісний підхід до розвитку комунікативних якостей мовлення. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 11–12. С. 76–81.
4. Глагощук О. Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2008. 20 с.
5. Гузій Н. Діяльнісно-орієнтовані методологічні засади педагогічного професіоналізму. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. ст. Ялта, 2007. Вип. 15. С. 118–125.
6. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: монографія. Київ: Вид-во Віпол, 2000. С. 11–57.
7. Коляда М. Використання діяльнісного підходу при формуванні інформаційної культури майбутніх економістів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. № 1. С. 46–58.
8. Кузьменко Н. Особистісно орієнтований підхід в сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка*. 2016. Вип. 4.
9. Петренко Л. М. Сучасні наукові підходи до розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 20. С. 43–55.
10. Поташнюк Р. З. Методологічні підходи до дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців здоров'я людини до здоров'язберігальної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2. С. 77–80.
11. Сусь Б. А., Шут М. І. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань. *Збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ, 2007. № 4. С. 5–8.
12. Тур О. М. Діяльнісний підхід як основа формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. № 43. С. 325–328.
13. Фрищук В. А. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього фахівця. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2017. № 6. С. 160–167.

IMPLEMENTATION OF PERSONALITY-ORIENTED AND ACTIVITY-BASED APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' MOTOR ACTIVITY THROUGH SPORTS GAMES IN THE UNIVERSITY EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Bazylchuk Vira

Candidate of Sciences in Physical Education and Sport, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Education and Sports
Khmelnytsky National University

Bazylchuk Oleg

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Physical Therapy and Occupational Therapy
Khmelnytsky National University

Introduction. *The article, based on the study of scientific literature, analyzes the features of the implementation of personally oriented and activity-based approaches to the development of the motor activity of students using sports games in the university educational environment.*

Purpose. *The purpose of the article is to characterize the peculiarities of the implementation of personally oriented and activity-based approaches to the development of the motor activity of students using sports games in the university educational environment.*

Methods. *Analysis of scientific and methodical literature, synthesis, comparison, personally oriented and activity-based approaches to the development of the motor activity of students using sports games in the university educational environment.*

Results. *It was found that the application of a personally oriented approach should create opportunities for each student to realize himself in health-preserving activities. The application of a personally oriented approach should create opportunities for each student to realize himself: in health-preserving activities; in subject-subject interaction with the teacher; in the development of the motor activity using sports games, and in the ability to adequately self-assess personal capabilities due to mastering the skills of self-knowledge and self-diagnosis; in mastering the mechanisms of adaptation, self-regulation, self-protection and self-education necessary for the formation of an original modern young person; in making an individual choice of forms and means of physical education; in achieving physical perfection. The essence of the implementation of the activity approach for directing the educational process from physical education to the development of the motor activity of students is highlighted; the need for self-discovery, self-realization and self-improvement.*

Originality. For the first time, the peculiarities of the implementation of personally oriented and activity-based approaches to the development of the motor activity of students using sports games in the university educational environment were characterized.

Conclusion. The peculiarities of the implementation of the activity approach, which allows you to direct the educational process from physical education to the development of the motor activity of students using sports games, are highlighted; self-improvement, professional self-development, take into account the individual age characteristics of each student through their inclusion in activities that promote self-realization and personal growth; take into account the motives of students' educational activities.

Keywords: Personally Oriented Approach, Activity, Approach, Development, Motor Activity, Students, Means of Sports Games, University educational environment.

References

1. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno zorientovane vykhovannia [Personally oriented education]*. Kyiv: IZMN. [in Ukrainian].
2. Bielykh, S. I. (2013). Stratehii, zmist i tekhnologii osobystisno oriietovanoho fizychnoho vykhovannia u vyshchii shkoli yak predmet naukovo-pedahohichnykh doslidzhen [Strategies, content and technologies of personally oriented physical education in higher education as a subject of scientific and pedagogical research]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and pedagogical science*, 5-6, 5-12 [in Ukrainian].
3. Bieliak, O. M. (2011). Diialnisnyi pidkhd do rozvytku komunikatyvnykh yakosti movlennia [Active approach to the development of communicative qualities of speech]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy*, 11-12, 76-81. [in Ukrainian].
4. Hladoshchuk, O. H. (2008.). Pedahohichni umovy vdoskonalennia kultury zmitsnennia zdorovia studentiv v systemi fizychnoho vykhovannia u vyshchomu navchalnomu zakladi [Pedagogical conditions for improving the culture of improving the health of students in the system of physical education in a higher educational institution]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
5. Huzii, N. (2007). Diialnisno-oriietovani metodolohichni zasady pedahohichnoho profesionalizmu [Activity-oriented methodological principles of pedagogical professionalism]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity – Problems of modern pedagogical education*, 15, 118-125. [in Ukrainian].
6. Ziazium, I. A. (2000). Intelktualno tvorchiy rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity [Intellectually creative personality development in the conditions of continuous education]. *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektivy – Continuous professional education: problems, searches, perspectives*. Kyiv: «Vipol». [in Ukrainian].
7. Koliada, M. (2003). Vykorystannia diialnisnoho pidkhodu pry formuvanni informatsiinoi kultury maibutnikh ekonomistiv [Use of the activity approach in forming the information culture of future economists]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity – Pedagogy and psychology of professional education*, 1, 46-58. [in Ukrainian].
8. Kuzmenko, N. A (2016). Osobystisno oriietovanyi pidkhd v suchasnomu navchalno-vykhovnomu protsesi VNZ [Personally oriented approach in the modern educational process of universities]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*, 4. [in Ukrainian].
9. Petrenko, L. M. (2012). Modern scientific approaches to the development of informational and analytical competence of managers of vocational and technical educational institutions [Suchasni naukovi pidkhody do rozvytku informatsiino-analitychnoi kompetentnosti kerivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical sciences*, 20, 43-55. [in Ukrainian].
10. Potashniuk, R. Z. (2012). Metodolohichni pidkhody do doslidzhennia problemy pidgotovky maibutnikh fakhivtsiv zdorovia liudyny do zdoroviazberihanoi diialnosti [Methodological approaches to the study of the problem of training future human health specialists for health care activities]. *Fizychnye vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi – Physical education, sport and health culture in modern society*, 2, 77–80. [in Ukrainian].
11. Sus, B. A., & Shut, M. I. (2007). Diialnisnyi pidkhd yak efektyvnyi sposib zabezpechennia diievosti znan [Activity approach as an effective way to ensure the effectiveness of knowledge]. *Zbirnyk naukovykh prats – Collection of scientific works*, 4, 5-8. [in Ukrainian].
12. Tur, O. M. (2015). Diialnisnyi pidkhd yak osnova formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv iz dokumentoznavstva ta informatsiinoi diialnosti [Operational approach as a basis for the formation of communicative competence of future specialists in document studies and information activities]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho – Scientific notes of Mykhailo Kotsyubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University*, 43, 325-328. [in Ukrainian].
13. Frytsiuk, V. A. (2017). Metodolohichni pidkhody do vvychennia problemy profesiinoho samorozvytku maibutnoho fakhivtsia [Methodological approaches to the study of the problem of professional self-development of the future specialist]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Bulletin of the Vinnytsia Polytechnic Institute*, 6, 160-167. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 9.03.2023 р.